

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRAŠTIS

2008 m. birželio 27 d.

Eina nuo 1988 m.

Nr. 24 (806)

spalio 28 d.

Daina – sielos atgaivos versmė

Birželio 22-ąją Tauragėje nuskambėjo devintoji Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir partizanų dainų ir poezijos šventė „Leiskit į Tėvynę“

Saulėtą sekmadienį tauragiškiai smalsiai dairėsi į miestelin sugužėjusius svečius – besišypsančius, kupinus šventinės nuotaikos, pasipuošusius koncertiniai drabužiais ar šiaip suvažiavusius į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos kas dvejus metus vis

žmogus tyliai, bet ryžtingai kartojo: „Lietuva, Tėvynė mūsų!“ Šios dienos dainos ir posmų įtaiga, susiliejusi su iškeltais tautos idealais, amžinosisomis vertybėmis, tegul bus ugnimi įrašyta į kiekvieno mintis ir sielą, – sakė A. Lukša.

Jungtinis buvusių tremtinių ir politinių kalinių choras, į kurį įsiliejo Alytaus, Anykščių, Biržų, Druskininkų, Dusetų, Elektrėnų, Jonavos, Jurbarko, Kalvarijos, Kauno, Kėdainių, Klaipėdos, Kretingos, Lazdijų, Marijampolės, Lentvario, Mažeikių,

pytuose akvarele ar guašu. Pati autorė juos vadina labiau pomėgiu, o ne kūryba.

Elena Labuckaitė-Tolkienė gimė Utenoje gyvenusio veterinaro šeimoje. Baigusi penkias gimnazijos klasės, 1939 metais ji įstojo į Tauragės mokytojų seminariją ir po trejų metų ją baigė. Buvo 1942-jeji, kai jauna mokytoja pradėjo dirbtį Utenos apskri-

Jungtinis buvusių tremtinių ir politinių kalinių choros dainų ir poezijos šventėje „Leiskit į Tėvynę“ Tauragėje
Dalias Maciukevičienės nuotr.

kitoje Lietuvos apskrityje ren-
giamą dainų ir poezijos šventę.

Po šv. Mišių, kurias Tauragės Šv. Trejybės bažnyčioje aukojo Telšių vyskupas Jonas Boruta, eisena, vedina Lietuvos sausumos pajėgų orkestro, patraukė į Tauragės vasaros estradą prie Jūros upės vingio. Šventės vedėjai R. Diksienė ir P. Venslovas pakvietė Seimo narį P. Jakučionį, Tauragės rajono savivaldybės merą R. Piečią ir LPKTS Tauragės filialo pirmininką P. Rindoką iškelti Lietuvos valstybės, Tauragės ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vėliavas.

Renginys, pradėtas Lietuvos valstybės himnu ir tremtinių himnu „Leiskit į Tėvynę“, šiemet buvo skirtas maestro Antano Paulavičiaus – tremtinių ir politinių kalinių dainų ir poezijos šventės sumanytojo, kurio iniciatyva 1991 metais Kaune įvyko pirmoji „Leiskit į Tėvynę“, – atminimui.

Dainininkus ir svečius pasveikinės LPKTS pirmininkas Antanas Lukša priminė ir kitą svarbią sukaktį – 150-ąsias dr. V. Kudirkos gimimo ir 100-ąsias jo sukurtos „Tautiškos giesmės“, vėliau tapusios Lietuvos valstybės himnu, metines. „Cia skambančios partizanų ir tremties dainos bei posmai teišskaidysvisas tamsumas, privers susimąstyti, dainos gaida tesuvirpins ir sugrubusias širdis, primins neseniai išgyventą laikotarpį, kuomet

Ne vienas nubraukė ašarą stebėdamas tauragiškių vaidinamą tikrovišką ir įtaigią trėmimo sceną

Tauragės vasaros estradą nuo šiol puoš devintosios dainų ir poezijos šventės „Leiskit į Tėvynę“ proga pastatytas tautodailininko Antano Kazlausko sukurtas stogastulpis

Gargždų, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Radviliškio, Kuršėnų, Rokiškio, Šiaulių, Šilutės, Širvintų, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Utenos, Vilniaus choristai bei Tauragės kultūros centro vyru choras „Mintauja“, atliko lietuvių širdžiai mielas dainas: „Tai gimtoji Lietuva“, „Tremtinio valsas“, „Tėvynė dainų ir artojų“, „Lietuva brangi“ ir kitas. Ne vieną sužavėjo stiprus tarptautinių konkursų laureato, solisto Liudo Mikalausko balsas. Grojo Lietuvos sausumos pajėgų orkestras (vad. vyr. Iln. R. Jočys), Tauragės rajono muzikos mokyklos pučiamųjų orkestras (vad. V. Bartušis), Tauragės kultūros centro orkestras (vad. A. Sadauskas).

Jolita NAVICKIENĖ

Trėmimų skausmas ir meilė Lietuvai

Birželio 14-ąją, minint Gedulio ir vilties dieną, Šiaulių „Aušros“ muziejaus Aušros alėjos rūmuose pristatyta šiaurės Laisvės kovų dalyvės Emilijos Tolkienės tapybos darbų paroda. Pasak pačios autorės, jos darbai yra mėgėjisko pobūdžio, tačiau juose alsuoja laisva Lietuva, kurioje autore gimė, bei atsiveria skaudžiai išgyventas trėmimų metas.

Pristatydamas E. Tolkienės darbų parodą, muziejuje tėsiai prieš trejus metus pradėtą tradiciją – kasmet birželio 14-ąją, Gedulio ir vilties dieną, pristatyti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos narių kūrybą.

„Gyvenau kartu su Lietuva – ji buvo laisva, kai aš gimiau, ją pavergė – ir aš kartu kentėjau“, – sakė jau 86 gyvenimo metus suskaičiavusi Emilia Tolkienė, buvusi mokytoja, partizanų ryšininkė. Tas patirtas laisvos Lietuvos ilgesys ir išgyventos trėmimų kančios sugulė jos gyveniminiškos kūrybos paveiksluose, ta-

ties Inturkės valsčiaus Galiskių pradinėje mokykloje. Šioje vietovėje siautėjo Armija krajova, tad mokytoja nuolat gaudavo grasinančių laiškų.

1944 m. rudenį E. Tolkienė pradėjo mokytojauti Utenoje.
(keliamas į 2 psl.)

Lietuvos laisvės lyga įkvėpimo sémési iš Lietuvos partizanų

Birželio 12 d. Seime iškilmingo posėdžio metu minint 1941 m. trėmimų pradžią, kartu paminėtas ir Lietuvos laisvės lygos (LLL) 30-metis. Kalbą sakė Seimo narys Povilas Jakučionis taip pat pavaiseikino ir Laisvės lygą.

„Tai buvo iš tiesų drąsių žmonių sambūris. Jie pirmieji pareikalavo aškiai, nedviprasmiškai – nepriklausomybės Lietuvai. Todėl verti pagarbos ir pripažinimo“, – sakė P. Jakučionis.

LLL savo veiklą pradėjo dešimtmeciu anksčiau už Šajūdį: 1978 metais. Ji siekė atkurti Lietuvos valstybingumą, ugdyti tautinę, religinę, politinę lietuvių savimonę.

„Tai buvo nelegalioji pogrindinė viltis. Šios organizacijos priešakystovėjo visų mūsų pažystamas, nepakartoamos energijos ir būdo aukštaitis – Antanas Terleckas, metų pradžioje atšventęs savo 80-metį“, – taip Seimo pirmininkas Česlovas Jursėnas pradėjo LLL minėjimą.

Jau 1979 metais buvo išpla-

tintas moralinis ultimatus Tarybų Sajungos Vyriausybei. Rugpjūčio 23 dieną parengtas 45 pabaltiečių memorandumas, kartais vadintamas Baltijos chartija, Lietuvos laisvės lygai suteikė tarptautinį svarą. Memorandumą pasiraše 4 estų, 6 – latvijų, bet 35 – lietuvių ir 10 rusų disidentų, tarp kurių buvo ir akademikas Andrejus Sacharovas. Vėliau buvo kreiptasi į Atlanto chartijos valstybių signatarų vyriausybes ir Junginių Tautų generalinį sekretorių paskelbtį Molotovo ir Ribentropo paktą niekiniu ir likviduoti jį padarinus, išvesti iš Baltijos valstybių okupacine kariuomenę. Europos Parlamentas, remdamasis memorandumu argumentais, pokelerių metų – 1983 m. sausio 13 d. – priėmė rezoliuciją „Dėl padėties Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje“, kuria pašmerkė Baltijos valstybių okupaciją ir aneksiją, paragino tarptautinę bendruomenę pripažinti šių šalių teisę į laisvą apsisprendimą.

(keliamas į 2 psl.)

Trėmimų skausmas ir meilė Lietuvai

(atkelta iš 1 psl.)

Sovietams okupavus Lietuvą, Elenos pusbroliai įsitraukė į partizaninę veiklą. Mokytoja rėmė partizanus, gydė sužeistuosius, tapo jų ryšininkė, slapyvardžiu Motina. 1945 m. gegužės 18 d. enkavėdistai apsupo mokytojos namus, tačiau jai pavyko pabėgti. Nuo tada Elena visam laikui paliko gimtinę – keitė vietas, vardą ir pavardę. Nuo 1946 m. apsigyveno Šiauliuose. E. Tolkienei pavyko išvengti tremties, tačiau už ją atkentėjo sesuo.

„Mano tėvas, veterinarijus

gydytojas, buvo savanoris, laimingai 1920 metais sugrįžęs į namus. Manau, kad iš jo paveldėjau tą kūrybinę gyslelę – dar tada, kai vaidinimai vykdavo klojimuose, tévas piešdavo dekoracijas“, – sako keturių vaikų šeimoje augusi E. Tolkiene. Polinkių į dailę paveldėjo iš vyriausiasis brolio Mykolas Labuckas, kuris buvo baigęs Kauno meno mokyklą ir dirbo Kauno teatruse scenografu. „Jis mane pasodindavo, paduodavo į rankas pliauską, kad laikyčiau kaip kūdikį, ir piešdavo“, – brolio studijas pris-

mena moteris, tada ir pati gavusi pirmąsias piešimo pamokas.

E. Tolkienei yra aktyvi Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Šiaulių filialo narė. 1998 m. jai suteiktas Laisvės kovų dalyvės statusas. Gyvendama Šiauliuose, moteris visus 60 metų tvarė Lietuvos savanorių kapus Senosiose (Talkšos) miesto kapinėse.

E. Tolkienei paroda Šiaulių „Aušros“ muziejuje veiks iki rugpjūčio 8 d.

Šiaulių „Aušros“
muziejaus inf.

Lietuvos laisvės lyga įkvėpimo sémési iš Lietuvos partizanų

(atkelta iš 1 psl.)

Laisvės lyga Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą ir toliau glaudžiai siejo su Molotovo ir Ribentropo sąmokslo visuotiniu paviešinimu. Šiam klausimui buvo skirta ir pirmoji vieša LLL akcija – 1987 m. rugpjūčio 23 d. mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo Vilniuje, suteikusi impulsą kitoms viešoms atgimimo akcijoms.

Kalbą sakęs LLL lyderis Antanas Terleckas teigė, kad LLL politinės ir rezistencinės veiklos ištakos yra Lietuvos laisvės kovų sajūdis, Lietuvos partizanai: „Partizaninė kova kėlė tautinio pasididžiavimo jausmą, įrodė visam pasauliui, kad lietuvių tauta nėra vergu tauta. Partizaninis pasiprišinimas davė pavyzdį, kaip reikia mylėti savo Tėvynę ir ją ginti. Mane ir mano draugus priesintis okupacijai, nesusitaikytis ja vertė įsivaizduojami partizanų priekaištai.“

Jis papasakojo, kad LLL „šaknų“ reikia ieškoti 1976–1977 metais leistame nelegaliame leidinyje „Laisvės šauklys“. Jį leido būrelis „laisvų lietuvių okupuotoje Lietuvoje“: Kęstutis Jokubynas, Julius Sasnauskas, Dalia Sasnauskienė, Jonas Volungevičius, Jonas Pratusevičius, Angelė ir Romualdas Ragaišiai, Birutė Burauskaitė, Zita Vanagaitė, Elena ir Antanas Terleckai. Jiems talkino Bronius Kiškis ir A. Vienuolio vidurių mokyklos moksleiviai Vytautas Bogušis, Andrius Tučkus ir kiti.

Tačiau 1977 m. rugpjūčio 23 d. KGB po kratų pavyko nutildyti šį leidinį. Buvo suimitrys rezistentai ir nuteisti po 10 metų lagerio darbų ir penkeriems metams tremties.

LLL kūrėjai buvo didžioji dalis tų pačių žmonių, kurie

leido „Laisvės šaukli“. I šią pogrindinę organizaciją dar buvo pakviestas 18 metų iškalėjės šiaulietis Jonas Petkevičius, Vytautas Bogušis ir Andrius Tučkus. Laisvės lyga leido pogrindinį leidinį „Vytis“, tačiau konspiraciniuose sumetimais savo kreipimesi į visus pogrindinius leidinius lyga tvirtino, kad organizacija neturi „spaudos organo“. Lygos deklaraciją apie veiklos tikslus paskelbė Vatikano radijas ir išspausdino katalikiškoji „Aušra“ 12 numeryje.

1979 metais kilo idėja kreiptis į pasaulio valstybių vadovus ir reikalauti likviduoti Hitlerio-Stalino sąmokslo prieš tris Baltijos valstybes sekmes dokumentu, parengtu kartu su latviais ir estais. Šis dokumentas dabar yra žinomas kaip „45 pabaltiečių memorandumas“.

„Kartu su Juliumi Sasnauskui nuvykę į Tartu pas kotovojų už Estijos laisvę Martą Niklus parengėme tekstą. Surinkus po memorandumu 45 parašus, man teko vykti į Maskvą pas akademiką Andrejų Sacharovą, kurio parašas turėjo suteikti šiam politiniam dokumentui didesnį svorį. Nors paties akademiko Maskvoje neradau, mūsų draugai disidentai pasiraše memorandumą, gavo Andrejus Sacharovo ir jo žmonos Elenos Bonner pritarimą. Šį dokumentą maskviečiai per davė užsienio korespondentams. Rugsejo 23 dieną dokumentas buvo išplatintas per užsienio radio stotis“.

Būtent dėl šio memorandumu KGB suėmė, įkalino arba ištremė daugiau kaip 10 Maskvos disidentų, visus paisašiusius latvius, estus, o Lietuvoje tik Julijus Sasnauskas, Algirdas Statkevičius, Mečislavą Jurevičių ir A. Terlecką. Iš

tremties Magadano srityje A. Terleckas grįžo 1987 m. sausį.

„Toliau leidome „Laisvės šaukli“, „Vytį“ ir atvirai reikalavome paskelbti Molotovo-Ribentropo paktą slaptosis protokolus. Savo tikslus visuomenei paskelbēme šaukė 1987 m. rugpjūčio 23 d. mitingą prie Adomo Mickevičiaus paminklo.

Kai LLL pakvietė tautą į 70-ąjas Lietuvos nepriklausomybės metines 1988 m. vasario 16-ąją, okupantų bandymas užbėgti tokiems minėjimams už akių sukėlė didžiulį tautos patriotiškumo proveržį. To proveržio pasekmė yra ir inteligentijos vienijimasis, 1988 m. birželio 3 d. gavęs institucinį pobūdį. Tą dieną buvo įkurtas Lietuvos Persitvarkymo Sajūdis.

1988 m. birželio 14 d. Lietuvos laisvės lygos surengta meitinge Vilniaus Katedros aikštėje pirmą kartą okupacijos metais virš minios suplevėsavo Trispalvę. Ją iškėlė Lygos tarybos narys, aštuonerius metus partizanavęs ir 16 metų kalintas Leonas Laurinskas.

Tų metų rugpjūčio 28 dieną LLL sukvietė mitingą Katedros aikštėje. Mitingą bandė jėga išvaikyti Vidaus reikalų ministerijos kariuomenė. Kadangi net „bananais“ vaišinami žmonės iš aikštės nesitraukė, sovietinė valdžia supokė, kad lietuvius galima nugalėti tik tokiomis priemonėmis, kaip Baku ir Tbilisyje – šaudyti, kapoti kastuvėliais ir nuo dydžio dujomis. Tačiau Maskva to daryti neišdruso.

„Manau, kad Lietuvos laisvės lygos indėlis į 1990 m. kovo 11 dienos Akta yra realus“, – tokiai žodžiai savo kalbą Seime baigė A. Terleckas.

Turime kalbėti apie nusikaltimą

Prof. Vytauto LANDSBERGIO kalba, pagerbiant 1941 m. Baltijos tautų didžiųjų tremtinių aukas prie atminimo lentos Europos Parlamente

Susirenkame štai tomis kalendorinėmis dienomis, kad susikaupume ir pagerbtume įvykių prieš 67 metus aukas. Tačiau verta ir susimąstyti, apie ką ir kaip tokiomis progomis kalbame.

Kaip atjaučiantys žmonės, paprastai kalbame apie tragediją. Kaip politikai, turime kalbėti apie nusikaltimą.

Iš tikrujų ar tada kažkas „atsitiko“, nelyginant gamtos nelaimė nusinešusi daugybę gyvybių, ar kas nors tai padarė?

Padarė, įvykdė baisų nusikaltimą, o ši samprata kelia tolesnius klausimus. Vieną – apie kaltininkus, nusikaltėlius. Kitą – apie teisingumą.

Kaltininkai – tai ne abstraktus „režimas“ arba „stalinizmas“, o konkreti valstybė ir jos vardu sprendimus darantys vadovai. Pastarieji gal jau mirę, bet valstybė egzistuoja toliau, kaip atsakomybių tėsėja ir perėmėja Rusija. Ji pajégi ir pripažinti, ir kompensuoti, bent atsiprašyti.

Teisingumas – tai pagarba aukoms. Turime girdeti jų balą, besikreipiantį į mus. Taip senovės legendų Tilis Ulenšpiželis nešiojosi ant krūtinės jo tévo, gyvo sudeginto, pelenų sauja, ir tévo pelenai nuolat beldési įsūnaus sąmonę – nepamiršk.

Mūsų užduotis – ne tik nepamiršti, bet ir skelbti, ir siekti platus žinojimo ir teisingumo. Tik tada žuvusiuų kaulai ir pelenai ilsisis ramybėje. Turime atlkti savo pareigą jiems.

Dėl komunistinių režimų nusikaltimų pasmerkimo

LR Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretoriaus Deivido Matulionio atsakymas į LPKTS XV suvažiavimo rezoliuciją

Dékomadi už Jūsų démesį Lietuvos institucijų veiklai, siekiant užtikrinti vienodą nacistinio ir komunistinio totalitarių režimų vertinimą ES lygiu, informuojame, kad 2008 m. balandžio 8 d. Bruselyje įvykus pirmiesiams Europiniams klausymams apie totalitarinių režimų nusikaltimus, Lietuva ir toliau dės pastangas, kad totalitarinių režimų nusikaltimų vertinimas ES lygiu būtų tėsiamas ir vestų prie stalinizmo nusikaltimų pasmerkimo, totalitarinių režimų aukų nediskriminavimo principo užtikrinimo ir geresnio ES šalių narių informuotumo apie nukentėjusių naujųjų ES šalių narių istoriją.

Lietuva susirinkimuose uždraudė komunistinę ir nacių simboliką

Birželio 17 d. Seimas svarstė, ar priimti Tėvynės Sąjungos frakcijos narės Vilijos Aleknaitės - Abramikienės užregistruotų įstatymų pakeitą, kuriam buvo numatyti apribojimai viešai demonstruoti nacistinius ir komunistinius simbolius: nacistinės Vokietijos, SSRS ir jos sąjunginių respublikų vėliavos, herbai, himnai, Vokietijos nacionalsocialistų ir SSRS komunistų partijos vadovų atvaizdai, nacių ir komunistų organizacijų simboliai ar uniformos.

V. Aleknaitė-Abramikienės Politinių partijų įstatymo

pataisose siūlė šiuos simbolius uždrausti naudoti partijų simbolikoje, o Susirinkimų įstatymo pataisose ji siūlė drausti susirinkimus, kuriu dalyviai demonstruoja minėtus simbolius. Taip pat dar du V. Aleknaitės-Abramikienės parengti projektai numato už nacių ar komunistų simbolijų platinimą ir viešą naudojimą, nacistinės Vokietijos, SSRS ar jos sąjunginių respublikos himno viešą atlikimą – nuo 500 iki 1000 litų baudą. Už pakkartotinį šių veiksmų atlikimą bauda padidėtų dvigubai.

(keliamo į 3 psl.)

Lietuva susirinkimuose uždraudė komunistinę ir nacių simboliką

(atkelta iš 2 psl.)

Be to, parlamentarė ragina konfiskuoti daiktą, kuriuo padaromas administracinius teisės pažeidimas.

Ši nuostata nebūtų taikoma, kai simbolika būtų demonstruojama muziejų veiklos, visuomenės informavimo apie istorinius įvykius, švietimo, mokslo, meno tikslais, taip pat kai naudojama oficiali egzistuojančios valstybės simbolika.

Asmuo, vienai pritarantiesi SSRS ir nacistinės Vokietijos agresijai prieš Lietuvą, okupacinių režimų vykdytiems nusikaltimams, tai teisinantis, menkinantis ar neigiantis, būtų baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki 2 metų. Tokia pat bausmė grėstų ir už vieną pritarimą kitiems nusikaltimams žmoniškumui bei karos nusikaltimams.

Praėjusį antradienį iš minimų keturių įstatymų projektų Seimas svarstė tik du. Seimas balsų dauguma uždraudė susirinkimus, kuriuos demonstruojami nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR simboliai, tačiau nesutiko, kad jie būtų draudžiami ir partijų simbolikoje. Atitinkamoms pataisoms besipriešinę parlamentarai piktinosi, kad norima uždrausti Lietuvos istoriją, ir ironizavo esą socdemai savo renginiuose negalés pasikabinti ankstesnio savo lyderio, buvusio Komunistų partijos vadovo Algirdo Brazauskos nuotraukos.

Taigi pakeisti Politinių partijų įstatymą, kad partijų simbolikoje būtų uždrausti minėti simboliai, Seimo narių balsų neužteko. „Susidarė įspūdis, kad reikės iš buities muziejų išimti kūjus ir pjautuvus, o iš zoologijos sodo paleisti erelius. Reikėjo normaliai paaškinti šią projekta“, – išgirdės balsavimo rezultatus replikavo liberalas Petras Auštrevičius.

Frakcijos „Tvarka ir teisegumas“ narys Rimantas Smetona, pritarus Susirinkimų įstatymo pataisai, pareiškė, esą ja socialdemokratams uždrausta partijos susirinkimuose rodyti savo buvusio vadovo A. Brazauską atvaizdą.

Antradienį parlamentarai valandą aiškinosi, ką iš tiesų norima uždrausti pataisomis, ir aiškinė, kad jos ne tik išbraukia kelis dešimt-

mečius iš Lietuvos istorijos, bet ir gali sukelti įvairių problemų.

„Seimas neturi daugiau ką veikti, kaip tik kovoti su praeities raganomis, - piktinosi „tvarkiečių“ atstovas Egidijus Klumbys. – Konservatoriai bijo Lenino, Stalino, tarybinės simbolikos, bet tikrųjų mykytojų – Karlo Markso ir Frydricho Engelsa atvaizdus galėsime naudoti. Tas pats su Mao Zedongo, Fidelio Castro, Che Guevaros atvaizdais“. Pasak E. Klumbio, kinais, kurių vis daugiau atvyksta į Lietuvą, vienai galės nešioti ženkliaus su savo šalies valstybine vėliava, kurioje matytų penkiakampės žvaigždės.

P. Auštrevičius siūlė apsiriboti tik režimo lyderių atvaizdais, mat šios pataisos esą taikomos ir buvusio Lietuvos vadovo Antano Sniečkaus, ir buvusio Lenkijos komunistų lyderio Wojciecho Jaruzelskio atvaizdams.

Socialdemokratų frakcijos narys Vytautas Čepas klausė, kaip reikės elgtis, pavyzdžiu, su Rusijos futbolo rinktine, kuriai viešint Lietuvoje bus grojamas šios šalies himnas. Jo melodija, kaip žinoma, yra tokia pati kaip SSRS himno.

Tuometu „darbietis“ Kęstutis Daukšys skundėsi, kad visą antradienio rytą Seime buvo priiminėjami įstatymai, nuo kurių žmonėms „neigeriau, nei blogiau“. Jis priminė, kad nekovoja su kainu augimui žmonės patys bursis į parnašias organizacijas.

Priėmus Susirinkimų įstatymo pataisas, likopriimti dar Baudžiamojo ir Administracinių Kodeksų pataisas, kuriuos numatyta baudas už nacių ir komunistų simbolikos viešą demonstravimą susirinkimų metu.

Vos tik Seimui priėmus šį įstatymą, pasigirdo aštri reakcija iš Rusijos. Rusijos komunistų partijos centrinių komitetų sekretorių organizacinių klausimais, Valstybės Dūmos deputatas Valerijus Raškinas pasipiktino sovietų simbolikos naudojimo ribojimu Lietuvoje.

„Sunku net įsivaizduoti. Šis Lietuvos valdžios sprendimas kursto nacionalinę nesantaiką,“ – sakė V. Raškinas. – Tai jiems atsirūgs – žinoma, ekonomine prasme.“

Ingrida VĖGELYTĖ

Įvykiai, komentarai

Sočiai Europai gynyba nerūpi

JAV valstybės sekretorės Kondolizos Rais padėjėjas Europos ir Eurazijos reikalų klausimais Kurtas Volkeris pareiškė, kad Europa pernelyg aptingo, o daugelis NATO sajungininkų pernelyg mažai lėšų skiria gynybai. Pasak Kurto Volkerio, Europos vadovai ir gyventojai nežiuri sąsajų tarp materialios gerovės, politinės sistemos raidos, pilietinių laisvių ir būtinybės skirti pakankamai lėšų saugumui ir gynybai stiprinti, taip pat nacionalinių ginkluotujų pajėgų tobulinimui bei modernizavimui. Žinoma, Kurtas Volkeris nepasakė nieko nauja. Pasibaigus „šaltajam karui“, subyrėjus Sovietų sąjungai nemaža dalis Europos politikų naivai įtikėjo, kad Maskvos grėsmė visiškai išnyko, KGB ir GRU šnipai nebekeilia pavojaus, o jeigu ir renka žinias ar vagia dokumentus, tai tik naujausių pramonės technologinių įrenginių. Tiesa, atėjus į valdžią buvusiam KGB rezidentui Vokietijoje V. Putinui, kai kas Vakarų suprato, kad Rusijos saugumo akys ir ausys niekur nedingo.

Šiomin dienomis žinomas Didžiosios Britanijos karinis ekspertas daktaras Liamas Fokas atkreipė dėmesį į pavojingą tendenciją, kad NATO valstybių karinės išlaidos vis mažėja. Jo žodžiais, Europos Sąjungos 13 šalių ginkluotujų pajėgų skaičius mažesnis už Londono policijos skaičių, 15 NATO valstybių karinis biudžetas nesiekia net dviejų procentų metinio biudžeto. Nuo 1998 iki 2007 metų Vokietijos ginkluotujų pajėgų kareivių ir karininkų skaičius sumažėjo nuo 333 tūkst. iki 247 tūkst. žmonių, Prancū-

zijos – nuo 449 tūkst. iki 354 tūkst., Italijos – nuo 402 tūkst. iki 298 tūkst. Todėl garsus britų ekspertas daro teisingas išvadas, jog pagrindinė NATO karinių operacijų išlaidų dalį neša JAV ir Didžioji Britanija, ypač Afganistane ir Irake. L. Fokas pabrėžė, kad valstybės – NATO narės privalo pagaliau suvokti, kad narystė Šiaurės Atlanto Aljanse yra kartu ir didelė atsakomybė, palaikant tinkamą ginkluotujų pajėgų kovinę parengtį ir pasirengimą karos veiksmams bei gynybai. Vakarų Europos šalys aškiai nepatenkintos Vašingtono ketinimui plėsti NATO, įtraukiant į jį naujas, ypač pokomunistines šalis, kurios, skirtingai nuo savo gerove patenkintų Vakarų europiečių, nepatyrusių komunistinio režimo ar tiesioginės bei netiesioginės sovietinės okupacijos, puikiai mato atgyjančias Rusijos imperinės ambicijas ir suprantą, kuo tos ambicijos gali baigtis.

Vakarų Europoje netrūksta politikų, ypač visokio plauko socialistų, susisukusių lizdus Europarlamente, nepaliuojamai tvirtinančių, kad NATO plėtra reikalinga tikrai JAV, siekiančiai sumažinti savo finansinę naštą, ypač gyvosios jėgos nuostolius. Tai bematėmė komentuoti kai kurių Europos šalių laikraščiai bei Rusijos spauda. Anot žiniasklaidos, amerikiečiai, saugodami savo karių gyvybes, į pavojingiausius Afganistano ir Irako regionus siunčia ištikimiausią sąjungininkų karius. Pavyzdžiu, Estijos karių batalionas tarnauja viename iš pavojingiausiu Afganistano rajonu – Gilmendo provincijoje, Gruzijos kariškiai dislokuoti Irake, prie

pat Irano sienos. NATO ekspertų nuomone, artimiausiu metu pagrindinis NATO vadovų dėmesys privalo būti skiriamas kuo glaudesiems Europos NATO sajungininkų ir JAV bei Kanados partnerių bendradarbiavimo bei didesnio Aljanso efektyvumo stiprinimui. Apie tai kalbėjo ir JAV prezidentas Džordžas Bušas, surengęs atsisveikinimo kelionę po Europą. JAV preidentas ir pradedantys atsikvošti Europos partneriai priėjo beveik vieningos nuomonės, jog nepaisant „šaltojo karo“ pabaigos, prieš NATO iškylančių grėsmių ir pavoju nemažėja. Tai ne tik negerėjanti situacija Afganistane ir Irake. Labai neaiški padėtis Irane, neslepiančiame branduolinių planų. Bet kol kas svarbiausia – globaliniu tampančiu terorizmas, energetinio saugumo problemos. Paskutiniu metu vis dažniau nerimą kelia Rusija, sparčiai didinanti savo karinį potencialą.

Naujasis Rusijos preidentas Dmitrijus Medvedevas susitikime su Vokietijos kanclere Angela Merkel nedviprasmiškai pareiškė, kad vienintelė tarptautinė organizacija, turinti teisę „reguliuoti“ tarptautinius nesutarimus, yra Jungtinė Tautų Organizacija ir Jungtinė Tautų Saugumo Taryba, kurioje veto teisė turia Rusija. Anot D. Medvedevo, pats blogiausias dalykas, NATO plėtra į Rytus, ypač į Gruziją ir Ukrainą. „Tokiu atveju mūsų (Rusijos – red.) ir Aljanso santykiai būtų ilgiems metams smarkiai sugadinti, su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis“, – pabrėžė D. Medvedevas.

Jonas BALNIKAS

Lietuviai pasaulyje

Niujorkas. Tautos fondo nariai, susirinkę į 34-ąjį Tautos fondo metinį narių susirinkimą, įvykusį Tautos fondo patalpose Niujorke, įsipareigojo, kaip ir anksčiau, neleisti užmiršti kovojuosi už Lietuvos laisvę žygių ir aukų.

Šu giliu rūpesčiu išeiviai stebi bei vertina Lietuvos kultūrinio ir politinio gyvenimo negeroves, tikisi, kad Lietuvos jaunesnioji karta aktyviai įsitraukus į Lietuvos pilietinę ir visuomeninę veiklą.

* * *

Cikaga. Atsidarius uždangai, Cikagos ir apylinkių lietuvių, kuriems brangi mūsų kultūra ir ją kuriantys žmonės, buvo maloniai nustebinti. Jie atsidūrė Lietuvos kaime, netoli gimtųjų

namų, senelių sodyboje, – scenos šone būriavosi „Sodžiaus“ muzikantai, sukosi malūnas, ant tvorų sumauti ašočiai bylojo, kad tuojo prasidėjimo motinų ir močiučių pagerbi mu. Mokinukai padeklamavo eilėraščių, padainavo, įteikė savo mamytėms, senelėms ir pedagogams puokštės gėlių. Palm Byčo mokyklos tévų komitetas pasveikino kiekvieną mokinuką, apdovanotą baigimo diplomu, didelę padėką išreiškė mokyklos vadovei Inga Baniotienei, mokytojoms Vidai Tomkevičienei ir Renatai Armalaitei. Jaunuoliams ir toliau linkėjo nepamiršti gimtosios kalbos ir tai, kad jie yra lietuviai.

Pagal „Dirvos“ straipsnius parengė Midas URBONAVIČIUS

Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę

Tokia pagrindinė mintis skambėjo LPKTS Klaipėdos filialo surengtoje konferencijoje, skirtoje didžiojo trėmimo, įvykdyto 1948 m. gegužės 22 d., kodiniu pavadinimu „Vesna“, 60-ujų metinių paminėjimui. Iki šiol Klaipėdoje gyvena 645 likę gyvi šios tremties liudytojai.

Klaipėdos koncertų salėje susirinko ne tik kančių patyrę buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, bet ir keliolika pedagogų bei uostamiesčio moksleivių. Jie atidžiai klaušėsi konferencijoje kalbėjusių Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarų: socialinių mokslo daktarės Zitos Šličytės, įvertinusios operaciją „Vesna“ šiuolaikiniu teisiniu požiūriu, bei Narcizo Rasiševičiaus, pasakojuis apie trėmimą Lietuvoje tikslus ir pasekmes.

Konferencijos dalyvius

itin sudomino Genocido ir rezistencijos departamento direktoriaus dr. Arvydo Anusausko raiškus ir tikslus, itin gausia statistika pagrįstas pranešimas apie sovietų karą su okupuotu šaliu piliečiais.

Plojimais salėje buvo suktitas ir LR Seimo narys dr. Povilas Jakučionis. Jis pasidalijo mintimis apie Lietuvos gyventojų genocido aukų ir rezistencijos atminimo jamžinimo problemas.

Klaipėdos Prano Mašioto vidurinės mokyklos mokytoja Lilijana Simutienė kalbėjo, kad mokyklose labai mažai valandų skirta išsamiai tremties analizei. Tik pačių mokytojų sumanumas ir geranoriškumas lemia, kaip moksleiviams suteikti kuo daugiau žinių apie lietuvių trėmimus į Sibirą. Tačiau mokytoja dalykai pastebėjo, jog nemaža dalis moksleivių apie ši tragis-

ką lietuvių tautos kančių keilią sužino tiesiog iš senelių.

Pertraukos metu konferencijos dalyviai būriavosi ties stendas, liudijančiais apie beteismo ištremtųjų likimą. Parodą „Tas nelaimingas Sibiras“, kurioje užfiksuoti tremtiniai, likimo nublokštę į Krasnojarsko kraštą, prie Minos ir Manos upių, parengė Lietuvos nacionalinis muziejus, padedamas Genocido aukų muziejaus ir privačių archyvų.

Buvęs 1948-ujų tremtinys Jurgis Endziulaitis konferencijoje dalijosi prisiminimais, kai etapu į Sibirą „keliaavo“ visa šeima. Jo pasiskymas ne kartą buvo nutrauktas nekantriu plojimui: geriausia dovana buvusiems tremtiniam – jaunosios kartos domėjimasis okupantų nepaskelbtu karu laisvę mylinčiai tautai.

Janina BAČILIŪNAITĖ

Konferencijos dalyviai ir svečiai

E. Piekaus nuotr.

Praeitis gyva šiandien

Birželio 14 d. Palangos miesto viešosios bibliotekos skaitykloje įvyko parodos „Praeitis gyva šiandien“ atidarymas.

„Šiandien prie jūs vienas lašelis tos skausmo jūros, kuri 1941 m. birželio 14 d. užliejo visą Lietuvą. Birželio 14-osios žaizdos kraujuoja iki šiol. Tassauskas sunkiai nugalėtinamas. Ši paroda – tai dar vienas žingsnis jū gydymo kelyje, kartu tai ir savo paminklas tautos, likimo prikaltos prie kryžiaus, kančioms, – tokiai žodžiai Palangos senosios gimnazijos tolerancijos ugdymo centro ir projekto „Praeitis gyva šiandien“ vadovė Aurelija Jazbutienė kreipėsi į bibliotekos

skaitykloje gausiai susirinkus moksleivius, mokytojus, svečius iš Sibiro vergijos gržusius palangiškius.

Bibliotekos vadovė A. Lukauskaitė džiaugėsi, kad ši diadelį ir sudėtingą darbą atliko jauni žmonės, jie prisiliertė prie istorijos ir darė įžvalgas į savo tėvų, senelių ir proseneilių skausmingą praeitį...

Mokiniai, dalyvavę projekte, liko patenkinti, kad juos buvę tremtiniai malonai sutiko ir nuoširdžiai, atvirai pasakojo apie savo išgyvenimus tremtyje.

LPKTS Palangos filialo pirmininkas P. Gabrėnas ir tarybos narė I. Stokienė deko-dami parodos rengėjams džiaugėsi, kad taip greitai,

gražiai ir kūrybiškai iprasmini permainingi tremtinių kančių keliai, palinkėjo jaunimui, parodos rengėjams ir toliau gaivinti Lietuvos istoriją.

Tėvynės sajungos Palangos skyriaus pirmininkas S. Vaitkus kalbėjo, kad buvę tremtiniai šiandien pilni energijos ir ryžto, tremtyje persunkumas nepalūžo, ištverė ir sulaukė nepriklausomybės. Padėkojo jiems bei palinkėjo ir toliau likti tokiemis aktyviems ir gyvybingiems.

Tos pačios dienos vakarą po šv. Mišių įvyko Gedulo ir vilties dienos minėjimas prie Tremtinių kryžiaus, gausiai dalyvaujant miesto visuomenei ir svečiams.

Algirdas PEČIUKONIS

Sveikiname

Prabėgo metai tarsi aidas kloniais,
Lyg daina vakarės sutemu,
Prabėgo metai lyg pienės pūkas,
Pribarstę plaukus žiedlapų baltų.
Tie metai ir prasmingi, ir laimingi...
Jų buvo tarsi akmenys sunkių,
Juk dešimt metų Sibiro kančių.

Telšiuose gyvenančią Emilią LEKAVIČIENĘ gimtadienio proga sveikina dukterys Adelė ir Elyra su šeimos ir linki sveikatos bei daug laimingų dienų.

Gedulo ir vilties diena

Alytaus. Birželio 14-ąją lietus pylė kaip iš kibiro, bet Alytaus Angelų Sargų bažnyčia buvo pilnulėlė. Šv. Mišias už buvusių politinių kalinius, tremtinius, partizanus, žuvusius už Tėvynės laisvę aukojo Alytaus dekanato dekanas A. Užupis. Giedojo „Varsos“ choras. Iki ašarų sujaudino LPKTS Alytaus filialo pirmininkės Janinos Juodžbaliene maldos žodžiai, kalbėti ten, toli nuo tévynės: „Cia bežadė tyli stepė, ledinė tundra, grioviai bendrų kapų, sušaudytų, sutryptų, badu ir kančiomis numarintų nekaltų aukų... Viešpatie, išgirsk mūsų maldas, neleisk mums sušalti amžinojo išalo ledynuose, grąžink mus į tévynę“.

Minėjime prie Nurimusio Varpo kalbėdama Alytaus miesto Garbės pilieciu (po mirties) paskelbtu mokytoju, Dainavos apygardos partizanų vado Adolfo Ramanausk-Vanago duktė Auksė Skokauskienė dėkojo buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniam, visiems tévelio amžininkams, išsaugojuisems Lietuvą širdyje, kad vykdymame partizanų priesaiką: „Turime atiduoti save Tėvynei ir negalvoti, ką už tai gausime“.

Itin reikšmingai nuskambėjo buvusių politinių kalinės Milda Zaveckienės sukurtas eileraštis, Alytaus filialo pirmininkė Janina Juodžbaliene kalbėjo apie mūsų tautiečių išgyventas kančias, o Nurimės Varpas skendėjo gyvų gėlių apsuptyje...

Andrius URBELIS

Pakruojis. Tylų, ramų birželio rytmų, pasidabinus mėlynakėm neužmirštuolėm, rausvais bijūnų, kvapiais jazminų žiedais, išgirdome trenksmą ir... „Kelkitės!“ Mažas ar jau amžių baigiantis – „Kraukitės daiktus!“ ir... į mašiną ar arklių kinkomą vežimą.

Birželio 14 dieną Pakruojo bažnyčioje buvo aukoamos šv. Mišios už tremtinius, politinius kalinius, sušaudytus, negrižusius iš Rusijos platybių. Po šv. Mišių įvyko LPKTS Pakruojo filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas. LPKTS Pakruojo filialo pirmininkas Vidmantas Pčalujanskas atskaitė už per kadenciją nuveiktą darbą, įteikė padėkos raštus aktvai dalyvavusiesiems filialo gyvenime. Už finansinę veiklą, revizijos bei kultūros darbus ataskaitas pateikė atsakingi filialo nariai. Filialo vairas antrai kadencijai patikėtas V. Palujanskui.

Gražiai papuoštoje Pakruojo kultūros centro salėje buvo surengtas Gedulo ir vilties dienos minėjimas. Nuvežta ir padėta gėlių atminimo jamžinimo vietose. Grojo pučiamųjų orkestras, vadovaujamas V. Lukošiūno, dainavo „Sidabrinė šarma“ bei jungtinis chorai (vad. M. Zubas). Dainą scenoje keitė grakštus merginų, parengtų L. Juodagalvienės, šokis bei raiškus skaitovės B. Navickienės balsas.

Taip malonu ir miela pabūti kartu – juk mus visus vienaip ar kitaip sujungė panašus likimas.

Tomas DOBILAS

2008 m. birželio 27 d.

Skaitytojų laiškai

Pasvalio metraštiniukas

Redakcija gavo LPKTS Panėvėžio filialo tarybos narei Birutės Vaitkienės laišką ir fotografiją. Pastaroji ypač įdomi ir brangi ilgą laiką ją išsaugojusiai pasvalietei Staselei, kuri paskolino redakcijai šią relikviją. Pateikiame Birutės VAITKIENĖS mintis.

Nuo 1999 m. esu LPKTS Panėvėžio filialo tarybos narė. Filialui rengiantis išleisti represuotų asmenų vardyną man buvo patikėta surinkti duomenis apie Panėvėžyje ir

rajone gyvenančius buvusių politinius kalinius, tremtinius, partizanus. Tai be galio kruopštus ir ilgas darbas, tačiau rezultatai džiugina – šiemet vardyną, kuriamo per 7000 pavardžių, išleidome. Rinkdama duomenis susipažinau su įdomiais žmonėmis, ir apie vieną jų – pasvalietę Staselę norėčiau papasakoti kiek išsamiau.

Kartą Staselė atneše retą fotografiją – vinjetę "Pasvaliečių tremtinių – 1941 VI 14 –

1942 atminimui". Vinjetėje per 40 nuotraukų. Jose įamžinti Pasvalio krašto žmonės, pirmaisiais trėmimo metais išvežti į Sibirą. Staselė šią nuotrauką vokiečių okupacijos metais nusipirkusi Pasvalio knygine. Kas buvo tas drąsus žmogus, nepabūgęs politinių audrų sūkury imtis tokio darbo? Staselė sakė prisimenanti Pasvalyje 1959 m. (galiranksčiau) dirbusi fotograf Adamkevičių. Nu to laiko daug vandens nutekėjo, ko gero jau ir fotografo nebéra

tarp mūsų, bet viluosi, jog atsiaras kas nors iš šio žmogaus aplinkos, pažįstamų ar tolimesnių giminaičių ir papasakos "Tremtinio" skaitytojams arba asmeniškai man apie šią taurią asmenybę. Jo atlirkas darbas šiandien turi neįkainojamą vertę.

Prisimenantieji fotografą, sukūrusį pasvaliečių tremtinių vinjetę, ar nuotraukoje atpažinusieji save ar savo artimuosius skambinkite tel.: 845 434237, 863018797 arba parašykite: Birutei Vaitkienei: Beržų g. 49-15, Panėvėžys LT-36137.

Naujos knygos

Žmonių likimai jaunosios kartos akimis

Kai 1995 m. Varėnos rajono mokyklose buvo paskelbtas literatūrinio rašinio konkursas "Lietuvos laisvės kovų ir kančių istorija", rajono moksleiviai, patys to "neplaunodami" tapo patriotinio judėjimo dalyviai. Varėnos rajone tuomet gyveno per tūkstantį buvusių tremtinių ir politinių kalinių. Moksleiviai aplankė juos bemažvisus, kalbėjosi apie sunkius išgyvenimus svetimoje žemeje. Pasitelkę žmonių, pabuvojusių gula-gose, prisiminimus, moksleiviai vertinimo komisijai pateikė savo rašinius, skelbtų viktorinų medžiagą. Konkurso iniciatoriai – LPKTS Varėnos skyriaus pirmininkas Vytautas Kazulionis, skyriaus tarybos narė Edvardas Laugalis, Seimo narės, istorikas

Algimantas Kašeta. Tai, kas susikaupė per dešimtmetį – 1995–2005 m. – sudėta į knygą "Pokario žmonių likimus apmāstome šiandien". Šis konkursas – prasminga pilietinio ugdymo programa, īgalinantį jauniosios kartos astovus išsamiai susipažinti su savo krašto žmonėmis, iš pirmų lūpų išgirsti tai, ką jie skyrė žiauri lemtis. Moksleivių aplankytį buvę tremtinių ir politinių kalinių mielai dalijosi prisiminimais, pateikė daug informacijos, nes dabartinė karta tik iš pasakojimų savo vaizduotėje galėjo atkurti tai, ką išgyveno jų tėvai ir seneliai. Knijoje sudėta kartų ryšio dokumentika, jaunimo minčių ir siekių,

įkvėptų Atgimimo, mozaiką, Konkurso, užsitiesusio dešimtmetį, istorija irodol ilgalaikį kartų bendravimą, garbaus amžiaus ir skaudžios patirties žilagalvių buvusių tremtinių ir politinių kalinių, mokytojų bei moksleivių brandaus māstymo santalką.

Knijoje – per trisdešimt moksleivių rašinių, LPKTS Varėnos skyriaus pirmininko V. Kazulionio, pakalbintų tremtinių asmeniškai užrašyti prisiminimai. Kniga gausiai iliustruota, solidžios apimties. Knijoje autoriai skiria Alytaus apskrities vidurinėms mokykloms.

"Tremtinio" inf.

Apie laiką, apie Norilską, apie save...

Taip pavadinta Maskvoje leidžiamų knygų serija, kuriose spausdinami Norilsko lagerių politinių kalinių prisiminimai. Jau išleistos aštuonios knygos. Paskutinė dienos šviesą išvydo 2007 metais. Šeštoje, septintoje ir aštuntoje skaitytojas supažindinamas su lietuvių išgyvenimais Norilsko lageriuose. Aštuntoje knygoje išspausdinti mano prisiminimai apie pasipriešinimo lagerio režimui organizaciją "Norilsko Vyčiai", įkurtą 1952 m. rugsėjo 8 d. Lietuviams bus įdomūs vyr. redaktorės Galinos Kasakovos atsiliepimai bei samprotavimai, pateikiamas sutrumptas vertimas. "Su lietuviu susipažinau 2003 m. Maskvoje vykstant tarptautinei konferencijai, skirtai masinio pasipriešinimo Norilsko lageriuose 50-osioms metinėms paminėti. Į visas valstybes buvo išsiusta kvietimų, tačiau laiku atsiliepė "Norilsko Vyčiai", savo organizacijos įkūrimo vieta laikantys Norilsko lagerius. Čia gimė ir Norilsko sukilėlių himnas: "Šiaurės vėtrose vyrai pakirdo, Bunda Vytis galingas, rūstus. Mūsų kruviną priesaiką girdi, Šiaurės uolos ir Šiaurės dangus."

1989 m. keturi lietuviai – Bronius Zlatkus, architektas Giedrius Laucius, fotografas Juozas Kazlauskas ir topografas Teofilius Šimonis (pastarasis karininkas, Norilsko kalnys) lankėsi Norilске. Tuo metu kalinių masinio laidojimo vietoje, Šmidto kalno papédėje, buvo įrengti garažai ir autotransporto stovėjimo aikštelės. Svečiai iš Lietuvos, prieš priėmimą miesto Vydomajame komitete, apsilankė toje vietoje. Norilsko valdžia pažadėjo autobazę iš Šmidto kalno papédės išskelti, toje vietoje įrengti aikštelę, kur turėtų stovėti paminklas stalinizmo aukoms pagerbti. Ir netik iš Lietuvos, bet visiems ten palaidotiems politiniams kaliniams. Taimyre pagaliau atsira dar viena liūdesio vieta...

Verta priminti, kad 1940–1953 m. ištremta 126 817 lietuvių. Lageriuose įkalinta 152 496 žmonės. Nuo 1944 m. iki 1956 m. Lietuvoje žuvo per 18 tūkst. partizanų.

Istorija, kaip ją bevertintume, visuometryra žmonių likimų istorija.

(keliamai i 7 psl.)

Užmiršti tremties puslapiai

Tėsinys.**Pradžia Nr. 9 (791)**

Juozas pirmas krito brigadininkui į sprandą. Tašpulatas aiktelėjo, ir kaip maišas sudribo ant grindų. Iš švarko kišenės pabiro balti milteliai. Broliai suprato – narkotikai. Pempėms beliko laukti, kas bus toliau. Jie bijojo, nes norėjo gyventi, tikėjosi sugrįžti į Lietuvą. Brigadininkas atsi- peikėjo ir išeidamas pažadėjo jiems „dosniai atsilyginti“. Kita diena vėl atėjo pas juos.

– Kur padėjot mano ginklą? – dar iš tolo pradėjo rékti.

Vakar broliai iš tiesų kiemardo pistoletą ir, neturėdami kur paslepsti, įmetė į tvenkinį.

– Tegul tame nubaudžiai Alachas, – nuoširdžiai atsakė

kė net apskabinę ir džiaugsmo ašarų visai neslėpė. Tada jie dar nežinojo, kad iki laisvės dar toli, nors daug kas jau galvojo apie Lietuvą, apie palikus gimtuosius namus, apleistus tėvų ir giminių kapus. Tada ir broliai prisiminimais klajojo po jau tolimas Vadžgirio vietas, vaikystės dienas. Atrodė jos ir šviesios, ir sau-lėtos.

Tačiaulaukiamos laisvėsvis nebuvo. Praėjo dar keleti metai, kol tremtiniai buvo reabilituoti, gavo pasus ir galėjo grįžti į tévynę arba apsigyventi kuriuoje nors kitoje vietoje. Daugelis jau buvo pripratę prie karšto klimato, truputį prasi-gyvenę, tad nutarė dar pasilikti Vidurinėje Azijoje.

du žiūrėti į sutrikusius jų veidus...

Gyvenimas bėgo neapsakomai greitai. Nors ir palengvėjo, buvę tremtiniai prasigiveno, tačiau daugelį ištiko kitos bėdos. Beveik visi buvo ligoti, praradę sveikatą, nes be-pėdsakų nepraejo nei patirtas badas, nei kančios, tardymai, sunkus – po 15–20 valandų per parą vergų darbas.

Pirmas susirgo ir mirė Andrius, paskui Jonas ir Juozas. Tik Kasparas laikėsi, ir jam pasisekė – jis sulaukė sa-vo valandos – grįžo į tévynę ir atgulė Lietuvos žemelėje. Trys jo broliai liko amžiams Tadžikistane. Jų šeimos į té-vynę sugrįžo, kai Lietuva tapo nepriklausoma...

Midas URBONAVIČIUS

Medvilnės plantacijų belaisviai

Andrius. – Mes tavo ginklo nė akyse nematėm ir tu čia mū-sų neprovokuok. Būtum turėjės ginklą, šiandien su mumis nekalbėtum. Toks kvailys, kaip tu, būtum visus iššaudęs.

Brigadininkui, matyt, šie zo-džiai patiko, nes jo tonas suminkštėjo. Jissusirūpino ir mal-daujamai pažvelgė į brolius.

– Jeigu jūs nepaėmėt, tai kur aš jį galėjau pamesti?

– Ko nežinau, to nežinau, – atsakė Juozas. – Atrodo, kad vakar gerokai apsirūkės bu-vai, jei nieko nepameni...

Dar kiek paaimanavęs bri-gadininkas išdūmė atgal. Broliai šypsosojosi: žinos, kaip „isi-vaizdinti“. Už ginklą jam kai-lį nuners. Tiesa, jų džiaugsmas greitai pasibaigė, nes vakarop atvažiavo kareivai ir valdžios atstovai. Tremtiniai vėl buvo suvaryti į aikštelę ir prasidėjo klausinėjimai, kas ką žino apie peštynes. Paskui dar ne sykį jie bu-vė tardiomi ir net mušami.

Iki Naujujų, 1947 metų, ši pasauli paliko daugiau kaip pusę čia atvežtų tremtinii. Gyvieji vaikščiojo pageltę nuo chinino, juos krėtė drugys, siautėjo maliarija. Broliai Pempės ligas ištverė, liko gyvi ir, kiek galėdami, stengėsi pa-dėti kitiems. Jie liko ištikimi sau – kovoti ir nepasiduoti. Jie my-lejo žmones, kurie mokė atkak-lumo, užsispymimo, ryžto, mokė ginti atgimimo idėjas. Ir ragino nepalūžti netgi tada, kai apkapo-jamos saulėn besistiebiančios medžio šakos: vis tiek už-augs naujos, netgi kamieną nukirtus išlis atžalos – viena, kita, trečia, nepamatysi – jau atžalynas ošia...

Stalino mirčių visi sutiko džiaugsmingai, nes pakvipo laisve. Kai sužinojo, kad mirė Stalinas, broliai Pempės ver-

Tremtiniai su džiaugsmu sutiko Stalino mirčių

Būk maloninges, likime...

Maveranachra – taip seno-vėje vadino Tadžikistaną, nuolat puldinėjamą prieš. Todėl žmonės bėgo į lygumų, kur sraunios kalnų upės ver-te didžiulius akmenis, neleido pasiekti kitojos kranto. Tame kitame krante būriavosi raite-lių pulkai, šarvuoti riteriai su-žiesto žvėries žvilgsniu žūrėjo į dideles avių kaimenes, ramiai besiganančias ant žalių kalvų, matė medžių giraitėse skėstančias gyvenvietes ir at-skiras sodybas, lopinėlius gerai išdirbtos žemės, kurioje augo arbūzai, melionai ir kitokios gamtos gėrybės.

Iš vienos pusės šią šalį supo sniegoti, neprieinami Pa-myro ir Tianšanio kalnagūbriai, iš kitos juosė Pendžas, Koferniganas, Vachšas, Amudarja ir Sirdarja, pasi-ruošę paskandinti kiekvieną, įžengiantį į jų vandenį. Iš keturių slėnių – Kulabo, Ho-džento, Gisaro ir Vachšo, pats didžiausias atiteko tremti-niams iš Lietuvos. Vachšo slėnis – tai respublikos vartai į Afganistaną, Pakistaną ir kitas Rytų šalis, iš kurių galima patekti į Europą.

(Bus daugiau)

LGGRTC Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

(Tėsinys)

Feliksas Pranckūnas (Pra-nckūnas), g. 1907 m. (po mirties), sukiliomo dalyvis, Zarasų aps. Imbrado valsč. 1941-06-22 - 1941-06-28.

Ona Rasevičienė-Birbilaitė, g. 1935 m., ryšininkė, Anykščių aps. Troškūnų valsč. 1944-1952 m.

Jonas Raupys, g. 1892 m. (po mirties), tautininkas, Rokiškio aps. Juodupės valsč. 1935-1941 m.

Ona Rimšienė-Čiomanaite, g. 1931 m., ryšininkė, Zarasų aps. Imbrado valsč. Vytauto apyg. Lokio rinktinės Baravyko, A.Ivaškos būriai 1944-1949 m.

Antanas Rumelaitis, g. 1906 m. (po mirties), policininkas, valstybės civilinių įstaigų tarnautojas, Lazdijų aps. Kapčiamiesčio valsč. 1929-1941 m.

Leonas Rupšys, g. 1901 m. (po mirties), karininkas, Vilnius, 1920-1941 m.

Juozas Skučas, g. 1897 m. (po mirties), atsargos karininkas, policininkas, Pabradė, 1919-1940 m.

Mečislovas Stankaitis, g. 1898 m. (po mirties), karininkas, Vilnius, 1919-1941 m.

Stasys Stankus, g. 1914 m. (po mirties), sukiliomo dalyvis, Tauragės aps. Šilalės valsč. 1941-06-22 - 1941-06-28.

Alfonsas Stonys, g. 1917 m., ryšininkas, Raseinių aps. Vi-duklės valsč. Kęstučio apyg. Žalio būrys 1944-1948 m.

Pranciškus (Pranas) Strazdas, g. 1909 m. (po mirties), atsargos karininkas, šaulys, Ukmergės aps. Veprų mstl. 1930-1941 m.

Jonas Šalčiūnas, g. 1904 m. (po mirties), šaulys, tautininkas, Trakų r. Dusmenų k. 1928-1941 m.

Vaclovas Šalvis, g. 1947 m., pasipr. akcijų dalyvis, Mažeikių, 1972-02-1972-05.

Justinas Šilinas, g. 1928 m. (po mirties), GULAGO poli-tinių kalinių sukiliomo dalyvis, Vorkutos lageris 1952-1962 m.

Pranas Šliauteris, g. 1897 m. (po mirties), šaulys, tautininkas.

kas, Šiaulių aps. Papilės valsč. 1923-1940 m.

Rimtautas Špokas, g. 1969 m., pogr. spaudos platintojas, Šiauliai, 1984-1987 m.

Emilia Tamošauskienė-Davidonytė, g. 1920 m., GU-LAGO politinių kalinių suki-limo dalyvė, Kengyro lageris 1949-1956 m.

Algimantas Trumpa, g. 1931 m. (po mirties), rémėjas, Utenos aps. Molėtų valsč. Vytauto apyg. Liūto būrys 1947-1951 m.

Bronius Juozas Trumpa, g. 1937 m., rémėjas, Utenos aps. Molėtų valsč. Vytauto apyg. Liūto būrys 1947-1951 m.

Jonas Trumpa, g. 1893 m. (po mirties), rémėjas, Utenos aps. Molėtų valsč. Vytauto apyg. Liūto būrys 1947-1951 m.

Koste Trumpienė, g. 1906 m. (po mirties), rémėja, Utenos aps. Molėtų valsč. Vytauto apyg. Liūto būrys 1947-1951 m.

Antanas Vitoldas Vabalas, g. 1924 m. (po mirties), pogr. organ. narys, Raseinių aps. Jurbarko valsč. 1945-1945 m.

Pranciškus (Pranas) Vase-ris, g. 1909 m. (po mirties), partizanas, Kretingos aps. Skuodo valsč. Sakalo būrys 1950-1952 m.

Alfonas Žindulis, g. 1904 m. (po mirties), policininkas, Rokiškis, 1932-1941 m.

Vladislovas (Vladas) Žmu-ida, g. 1900 m. (po mirties), karininkas, policininkas, šaulys, Panevėžys, 1919-1941 m.

Bronislovas Žvirblis, g. 1932 m., rémėjas, Utenos aps. ir valsč. Vytauto apyg. 1944-1948 m.

Atsiliepimus apie šiuos pretendentus galite siuštis adresu: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Gedimino pr. 40/1, LT-01110 Vilnius. Tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas remiantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: "Pre-tendentai į kario savanorio ar laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje".

Keliaukime!

Liepos 19-31 d. Lurdas (Šveicarija, Italija, Monakas, Prancūzija). Kaina 2290 litų.

Liepos 20-31 d. Norvegijos fiordai-Švedijos „Aukso kelias“. Kaina 2200 litų.

Rugpjūčio 3-16 d. Norvegija-Nordkapas-Lofoteno salos. Kaina 2290 litų.

Rugpjūčio 13-17 d. Ukraina (po LDK istorines vietoves). Kaina 750 litų.

Turizmo agentūra „Titano vartai“, A.Jakšto 9-14, Vilnius. Tel./faksas: (8 5) 212 7579, tel. (8 5) 212 7575, 8 610 15704; el.p. info@titanovaartai.lt, www.titanovaartai.lt.

Apie laiką, apie Norilską, apie save...

(atkelia iš 5 psl.)

Sudėkime šiuos skaičius – 126 817 + 152 496 + 1 800... Tu žmonių likimai įvairūs: kai kurių gyvybę užgeso pačiame jaunystės žydėjime, kitų – gyvenimo pradžioje. Juk visi jie turėjo artimus žmones, kurių gyvenimai pakrypo kita linkme. Žuvę tremtyje lietuvių papildė J. Stalino režimo represuotųjų sąrašus. Dabar net susilaukiame priekaištų – kodėl naujai išleistose knygose tiek daug lietuvių autorų? Tačiau teisingumo vardin būtina pasakoti apie visų tautų pašriekinimą lagerių reži-

mui. Lietuviai, kaip ir Vakarų ukrainiečiai, buvo aktyviausi kovotojai. Tai oficialiai pripažino ir lagerininkai, ir valdžia. Skirtingai nuo Rusijos tautų, visų pirmą rusų, lietuvių buvo gimę laisvėje, juos įkalino iš nepriklasomos šalies. Tai mūsų proseneliai, seneliai, tėvai jau daugelį metų gyveno tyliame paklusnume: argi galėjo neturėti įtakos kiekvienai šeimai Pilietinis karas, kurio metu savi žudė savus, kai vyko išbuožinimas ir kolektivizacija, siautė badas ir masinės represijos?! Lietuviams kovoti buvo lengviau

nei mums. Jie, skirtingai nuo mūsų, nebuvę sukaustyti baimės. Gal ne apie visus galima taip sakyti, bet apie daugelį. Mūsų knyga, kaip teisingas veidrodis, atspindėjo visa tai, kas iš tikrujų vyko.“

Septintoje knygoje publicuojami aštuonių lietuvių, Norilsko gulago kalinių, prisiminimai. Smidto kalno pädėje ramybę rado tūkstančiai "sraigtelių", paprastų žmonių, kurie iki paskutinio atodūsio dirbo savo šaliai, turėjo šeimas, artimus žmones, su kuriais negalėjo net atsisveikinti... Norisi tikėti, kad nė vienoje šalyje politinių kalinių darbas jau niekada netaps politinės-ekonominės sistemos pagrindu.

Bronius ZLATKUS

Iš seno albumo

Visada ją prisiminsiu

Šiemet birželio 29-ąją sukaiks 51 metai, kai Sibire, Irkutsko sr. Bodaibo gyvenvietėje, žuvo lietuviė Augutė Kardinskaitė, su tėvais ir sesute ištremta iš Šiaulių apskrities. Jai tebuvo 21 metai. Lietuviai, ir ne tik jie, megė šią nuoširdžią, darbščią ir draugišką merginą. Tie, kurie ją pažinojo tada, ir dabar saugo širdy Jos atminimą.

Motiejus KUNDROTAS

Skelbimai

Birželio 28 d. (šeštadienį) minėsime partizanų vado Juozo Vitkaus-Kazimieraičio 62-ąsias žūties metines. **10.30 val. šv.** Mišios užžuvusius Pietų Lietuvos partizanus Liškiavos bažnyčioje. **12 val.** apsilankysime Prano Aleksonio sodyboje prie Liškiavos ežero, kur buvo įrengta paskutinė Kazimieraičio vadavietė. **12.30 val.** vyksime į Kazimieraičio žūties vietą Janavo kaime, prie Žališkių. **14 val.** vaišinsimės Ricielių laisvalaikio salėje. Dainuosime patriotines ir liaudies dainas.

Atsiliepkite

Mano tėvas Steponas STANKEVIČIUS, Petro, g. 1897 m., gyv. Jonavos valsč. Skarulių k., 1945 m. buvo suimtas, Karmėlavioje apie savaitę tardytas. Po to be teismo vežamas į Sibirą apsinuodiję ir mirę vagone. Apie tai pasakojo grįžęs iš lagerio, dabar jau miręs, Pilipavičius iš Laukogalių k., Jonavos valsč., kuris tuo metu buvo suimtas ir vežamas tame pačiame vagone.

Archyvuose apie mano tėvo suėmimą ir mirį duomenų nėra. Prašyčiau atsiliepti ką nors žinančiuosius apie mano tėvą Steponą Stankevičių. Rašykite Elenai Judenienei, Chemikų 39-3, Jonava.

Užjaučiamė

Tragiškai žuvus **Arūnui RASTENIUI**, nuoširdžiai užjaučiamė mama, žmona, dukterių ir artimuosius.

LPKTS Lazdijų filialas

Liepos 19 d. (šeštadienį) Kelmės r. Tytuvėnų mstl. įvyks Krasnojarsko kr. Užūro r. buvusių tremtinių susitikimas. **11 val. šv.** Mišios Tytuvėnų bažnyčioje. Po šv. Mišių susirinksime pabendrauti, vaišinsimės atsižiūtomis vaišėmis. Teirautis tel. (8 427) 55 331.

SL289

Redaktorė - Jolita Navickienė

Redakcija: Aušra Šuopytė,

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt , LPKTS puslapis internete: http://www.lpkts.lt
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr.LT18 70440600 0425 8365.
Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai
Offsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3890. Užs. Nr.

ILSĖKITES RAMYBĖJE

Antanas Aleščikas

1933–2008

Gimė Lazdijų r. Miškinė k. 1952 m. ištremtas į Tomsko sr. Dirbo miško ruošos darbus. Tremtyje sukūrė šeimą su likimo drauge, partizano Ryto seserimi Ona Pavilonyte, sukūrė šeimą. 1956 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Marijampolėje. Užaugino tris dukteris. Buvo ilgametis LPKTS narys.

Nuoširdžiai užjaučiamė žmoną ir dukteris su šeimomis.

LPKTS Marijampolės filialas

Zofija Steniulytė-Gintalienė

1922–2008

Gimė Paežerių k., Anykščių r. Už partizanų rémimą suimta ir 1946 m. nuteista 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Komijoje, Uchtos, vėliau – Vorkutos lageriuose. Dirbo akmens ir molio karjeruose. 1954 m. išleista į tremtį. Pasiliuko Vorkutoje. Į Lietuvą grįžo 1972 m. Apsigyveno Mažeikiuose. Čia sukūrė šeimą. Buvo LPKS narė.

Palaidota Utenos r. Leliūnų kapinėse.

Užjaučiamė artimuosius.

LPKTS Mažeikių skyrius

Adelė Černienė

1926–2008

Gimė Kupiškio valsč. Daukučių k. ūkininkų šeimoje. 1947 m. buvo nuteista 10 metų laisvės atėmimo. Kalėjo Karelės ir Mordovijos lageriuose. Vėliau penkeriems metais buvo ištremta į Intą. Tremtyje sukūrė šeimą. Grįžusi į Lietuvą apsigyveno Panevėžyje. Užaugino dukterį ir sūnų. Nuo 1991 m. – LPKTS Panevėžio filialo narė. 2002 m. jai suteiktas Laisvės kovų dalyvės statusas.

Palaidota Panevėžio Katedros kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiamė vyra, dukterį, sūnų ir artimuosius.

LPKTS Panevėžio filialas

Agota Seniūnaitė-Kasparavičienė

1923–2008

Gimė Šakių r. Lekėčių valsč. Kuro kaime. 1945 m. su šeima ištremta į Komijos Permės sr. Jusvinsko r. Ten sukūrė šeimą su to paties likimo draugu Motiejumi. Užaugino keturis sūnus.

Palaidota Lekėčių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiamė sūnus su šeimomis.

LPKTS Šakių filialas

Stasys Mazaliauskas

1938–2008

Gimė Raseinių r. Paskyšunių k. 1949 m. su šeima ištremtas į Irkutsko sr. Bajandajaus rajoną. Sukūrė šeimą su to paties likimo drauge. Į Lietuvą grįžo 1969 m. Užaugino du sūnus.

Palaidotas Šakių r. Gelgaudiškio kapinėse.

Užjaučiamė žmoną ir sūnų.

LPKTS Šakių filialas

Informuojame

Knygų tremties ir rezistencijos tematika galite įsigyti LPKTS būstinės knygynelyje, Kaune, Laisvės al. 39.

Trečiojo kelio genezė

Pokario metais daug Lietuvos partizanų kovojo už tautos laisvę ir garbingai žuvo. Bet radosi užsiverbavusiu bėdasių išdavikų. Žinomi ir stribukrūvini darbeliai. Būta ir trečiojo kelio keliauninkų, kai jie neva tarnavo okupantui, bet slapta gelbėjo pasmerktuosius. Žinoma, kad etatiniai saugumo kareiviai Antanas Šilius ir Petras Brazauskas kaišiojo pagalbias į NKGB ratus, kol sau pasiraše mirties nuosprendį.

Ankstyvoje jaunystėje tėvų skatinamas Antanas Šilius svajojo užsivilkti kunigo sutaņą, bet antroji sovietų okupacija sujaukė jaunuolio planus. Vengdamas sovietinės armijos, rinkosi mokslą milicijos mokykloje. Rekomendaciją mokyklos vadovybei paraše Antano pažiastama Romienė, dirbusi Telšių partijos komiteete. Taip Antanas išvengė fronto apkasę.

A.Šilius tikėjo, kad sovietai Lietuvoje ilgai neišsilakys, ir rengesi išeiti į mišką... Tačiau persigalvojo. Vaikino sąžinę užgulė nerimo šešėlis: kaip greičiau susigrumti ir neutralizuoti piktas NKVD užmačias ir padėti tautiečiams išvengti arešto, kalėjimo, tremties.

Kaimo kalvis A.Šiliui pagamino įrankį traukinį bėgiams ardyti. Vieną vėlį vakarą, kai saulė nusileido už horizonto, Antanas nupėdino Kretingos kryptimi ir émė ardyti bėgius, bet pamatės ateišančiojo šešeli, pasišalino. Pagaliau 1945 m. vasarą Antanas Šilius gavo kvietimą atvykti į NKGB mokyklą. Jau nuolis išgyveno dvasinį sukrėtimą, nes jo pažiūros nesutapo su tomis, kurias teks pripažinti. Po ilgų svarstymų Antanas istojo į represantų citadelę, bet tikrasių savo pažiū-

ras slėpė ir žadėjo padėti vienims, patekusiems į bolševiku mėsmalę. Antano pažiūroms pritarė ir kambario draugas R.Jablonskis, tos mokyklos antrakursis. Apimtas nerimo kartą Šilius kambario draugui prasitarė: "Kai Lietuva atkurs laisvę, mus sušaudys". Jablonskis mąstė kitaip: "Gal tautinė valdžia mūsų nuteis, jei pikto nedarysime".

Laisvalaikiu vyrai lankė bažnyčią. Po šv. Kalėdų NKGB Antaną Šilių įdarbino Vilniuje, apgyvendino kartu su jaunesn. leitenantu Petru Brazauskui. Dirbo vertėju. Šilius stengėsi suprasti verbuo-

jamų teises ir tik iš jų gauti žinių apie būsimas aukas, kad galėtų išperti, jog bus suimti.

Pirmajį "nusikaltimą" Šilius padarė perduodamas žinią partizanams, kada bus "valomi" Eišiškių miškai. Kiek vėliau Šilius išpejovyskupą M.Reinį apie planuojamąjį suėmimą, išaiškino K.Kubilinsko skundą emgebiastams apie kitaip mąstantįjį.

Antanas Šilius, dirbdamas Vilniaus saugume, vadovaujamame J.Petkevičiaus, labai besidominčio religinėmis organizacijomis, tvarkė suėmimą ir agentūrines bylas, skai-

tė slaptuosius dokumentus, sužinodavo, kas yra užverbuoti. Cia Šilius aptiko informaciją apie Kunigų seminarijos profesorių kunigą B.Baliuką, kuriam grėsė suėmimas, ir asmeniškai jį išpėjo. Išpėjo, kad bus suimti kunigai Daugnora, Kleiza, Viršytis ir Čepulis. Iš tos bylos paaiškėjo, kad NKGB žinojo, kur slapstėsi kunigas Čepulis ir kad ieškomi kunigai J.Palamka ir Juškevičius, kad kunigams: Stoniui, Požerai, Ambrozaičiui, Blynui, užvestos bylos.

Tuomet A.Šilius nuvyko į Kauną, užėjo pas kunigą prof. B.Baliuką ir pagarsino užverbuotų kunigų slapyvardžius bei atskleidė tikrasių kunigų pavardes. Prof. B.Baliukas nustebino ir pasipiktino sužinojęs, kad jam artimas kunigas Ežys tarauja bolševikams. Šiuo elgesiu Šilius pasmerkė save mirčiai už valstybinės slapties paviešinimą, bet ramino, kad sąmoningu elgesiu padeda tautiečiams išvengti areštų.

Kartą Antanas Šilius nugaro iš Maskvos atvykusio majoro ir J.Petkevičiaus pokalbi, kad bus suimtas Telšių vyskupas Vincentas Borisevičius. Kaip jii išpėti? Asmeniškai A.Šilius tokios galimybės neturėjo, tad žinią perdarė kancleriu.

Suvyskupu V.Borisevičiumi Antanas Šilius susitiko NKGB pastate, kai J.Petkevičius pasiuntė jį atvesti vyskupą tardymui. Lydėdamas vyskupą A.Šilius pasakė, kad per kanclerį buvo išpėjės apie jam iškilusią grėsmę. Vyskupas tik palingavo galva. Jau po Šilius suėmimo tardytojas vyskupo paklausė, ar Šilius sujuokalbejo. "Palaikau provokaciją," – atsakė vyskupas.

Antaną Šilių labai išskaudiavo vyskupo V.Borisevičiaus suėmimas ir J.Petkevičiaus ypač žiaurus dvasininko tardymas. Už tai Šilius savo viršininką nubaus...

Išsikerojės agentų tinklas neleido Šiliui užkirsti kelią nusikalstamai J.Petkevičiaus veiklai. Antanas Šilius nutarė J.Petkevičių likviduoti. 1946 m. vasario 26 d. A.Šilius tykojo einančio iš darbo J.Petkevičiaus ir turėjo tikslą – nušauti. Kulka prašviltė pro ausį. Po šio įvykio Šiliui pasisekė. Jis iš J.Petkevičiaus gavo pavedimą palikyti ryšį su didesne grupe jo agentų, įvardytų pavardė-

mis. Tarp jų buvo Šiliaus pažystama studentė Stasė Niuvaitė-Uosis. Šilius sumojo savo viršininką J.Petkevičių įvilioti į savo butą neva susitiki su Uosiui išjiliukviduoti, okūnāpaslėptinetoliese esančioje sinagogoje po grindimis.

Šilius nedelsiant émesti darbo norédamas greičiau likviduoti Petkevičių ir kovo 5 dieną įsakė agentei Uosiui ateiti į jo butą susitiki su Petkevičiumi. Likviduoti žmogų, kad ir bolševiką, – sunki operacija. Ar užteks jégų – vienam prieš vieną... Šilių apémē negeros mintys.

Kovo 5-osios rytą A.Šilius pranešė J.Petkevičiui, kad šis 13.30 val. atvyktų pas jį susitikti su agente Uosiui. Viršininkas sutiko. Nieko nelaukdamas Šilius pasiekė agentę ir pranešė, kad ji privalo susitikti su J.Petkevičiumi. Agentė sutriko, bet Šilius ją nuramino. Sutartu laiku saugumo viršininkas pasibeldė į Šiliaus duris. "Kur Uosis?" – paklausė Petkevičius. Iš kito kambario pasirodė gražuolė Uosis. Prasidėjus pokalbiui Antanas Šilius smogė Petkevičiui hanteriu į galvą. Uosis suklykė, Petkevičius mirė. Išleisdamas Uosi, Antanas įsakė tylėti. Paslepės nužudytajį, pašalinės krauso žymes, Antanas gržo į darbą. Antano Šiliaus jauduli pastebėjo studentai, neišėję į Užgavėnių šventę pas jo draugą Petrą Brazauską, Šiliaus užmojus žinojusi, bet slėpusi.

Grįžusi iš darbo Šiliaus šeimininkė rado sujauktą butą: nulaužta kambarinė gélė, nukritusios užuolaidos, matėsi krauko lašą. Apimta išgaščioji nubėgo į NKGB ir pranešė budinčiam. Atvykę saugumiečiai rado J.Petkevičiaus asmens ir tarnybos dokumentus. Antaną Šilių suėmė, o kartu ir jo kambario draugą Petrą Brazauską, kaip nusikaltimo bendrininką.

Šilius kaltė vertė partizanams. Neatlaikė fizinių kirčių prisipažino nužudęs savo viršininką, nes vadovavosi sąžinės balsu – pašalinti okupanto pakaliką. Karo tribunolas Vilniuje Antanui Šiliui ir Petru Brazauskui paskyrė mirties bausmę – sušaudyti. Bendrabylė Stasė-Uosis mirties išvengė ir buvo išsiusta į Sibiro gulagų salyną kirsti ir geneti miškų.

Albinas SLAVICKAS
Ištrauka iš rengiamos spaudei knygos "Partizano buitis"

dūrė už Uralo, Salicharde. Jam pavyko įsidarbinti staliumi. I Lietuvą gržo 1953 metais. Tuo metu nebuvo lengva gauti darbo, tačiau Povilui vargais negalais pavyko. Įsitvirtino baldų fabrike, susituokė, pasistatė namą, užauginio ir į mokslus išleido dukterę Emiliją. Dabar širdį džiugina vaikaitė Diana.

Povilas ir šiandien dalyvauja LPKTS Ukmergės filialo renginiuose, domisi šalies politiniu gyvenimu, su artimaisiais dalijasi sukaupta išmintimi. Su juo malonu bendrauti, klausytis išpūdziai, vertingų patarimų.

Danutė ŠILINIENĖ

Dėl techninių kliūčių negalime išspausdinti TV programų.

Atsiprašome skaitytojų.

Išvengės mirties

medžioklė tasyk jiems nenuisekė. Vėliau stribai naktimis pradėjo sekti Bugenį sodybą.

Povilo ir Mykolo draugai – Antanas Zabiela, Bronius Rusikas, Jonas Diečkus, brolių Bronius ir Valentinas Avižos, slapstėsi miške. Jie abu taip pat pasitraukė į mišką. Pavojus tykojo kasdien, nes sovietų kareiviai ir stribai beveik kasdien "šukavo" miškus.

Užėjusi į Bugenį namus moteris pamatė Povilą ir, neįkentusi, su kita moteriške pasidalijo šia "naujiena". Pastaroji nenulaikė liežuvio ir informavo NKVD leitenantą, kad mačiusi Povilą. Netrukus Povilas Bugenis gavo pranešimą prisistatyti į Ukmergės karinį komisariataj. Jaunuolis

suprato, kad teks vykti į frontą, nes Antrasis pasaulinis karas dar nebuvę pasibaigęs. Komisariate jis nepasirodė. Įsidarbino paruošę agento padėjėjų.

Susitikęs su partizanais Povilas sutarė, kad juos informuos, kai Kurkliuose pasirodys sovietų garnizonu kariai ir pradės "šukuoti" miškus. Ne kartą, rizikuodamas gyvybe, Povilas partizanams suteikė informacijos. Vėliau Povilas Bugenis buvo priimtas į partizanų gretas, jam išduotas ginklas, suteiktas slapyvardis Emiliutė. Viena iš pirmųjų užduočių – nuvykti į Vilnių ir parvežti medikamentų. Grįtantį namo, prie tilto per Sventąją sustabdė būrys ka-

reiviu ir stribu. Paklaustas, kam skirti vaistai, Povilas sakė nupirkęs savo mamai. Tačiau juo nepatikėjo.

Prasidėjo tardymų egzekucija, šantažas... Tardytojas, norédamas įbauginti, net seriją šūvių paleido, bet pro šalių... Be teismo ir be nuosprendžio Povilą Bugenį išgabeno į Komiją, iš ten – į Vorkutą. Ši kartą jaunuoliui antrą kartą aplenkė mirtis. Pirmąkartą – miške, antrą – tardymo kamerioje.

Lageryje Povilas prarado sveikatą, nes teko daug ir sunkiai dirbti. Katorgoje išbuvo dvejus metus, Povilas gavo leidimą gržti į Lietuvą. Tik neilgam. Ukmergės karinis tribunolas jį nuteisė pritaikydamas politinį straipsnį. Atsi-